

Dr. sc. Nikola Matovski*

SUSTAV KAZNENOG POSTUPKA U REPUBLICI MAKEDONIJI

U radu se iznose značajke Zakona o kaznenom postupku Republike Makedonije iz 1997. godine. To su: načela akuzatornosti, oficijalnosti, legaliteta, neposrednog izvođenja i ocjene dokaza, usmenosti, javnosti i kontradiktornosti glavne rasprave, a u prethodnom postupku jače izraženo načelo inkvizitornosti i tzv. načelo traženja materijalne istine. Zakon je, dakle, propisao kazneni postupak mješovitoga tipa, slično kao i u drugim državama nasljedicama bivše SFRJ. Ipak, između njih ima i razlika, pa se u radu daje kratak pregled nekih zanimljivih razlika u pogledu mogućnosti ponavljanja kaznenog postupka na štetu okrivljenika, pozivanja osumnjičenika u policijsku postaju na obavjesne razgovore, uhićenja, prava na besplatnu pomoć prevoditelja, pretrage stana i nepovredivosti poštanskog komuniciranja.

I. UVOD

Nakon osamostaljenja i međunarodnog priznanja Republike Makedonije ostali su na snazi neki propisi iz bivše Jugoslavije, između kojih i oni koje se odnose na kazneno zakonodavstvo. Znači, nakon donošenja ustava ovih novih država nasljednica SFRJ produžen je unutrašnji pravni kontinuitet prema ustavnom uređenju bivše Jugoslavije (N. Matovski, 1994, str. 315).

U tom smislu, u suglasnosti sa čl. 5. st. 1. Ustavnog zakona za provođenje Ustava Republike Makedonije, dotadašnji Savezni zakon o krivičnom postupku (Službeni list SFRJ, br. 4/77, 74/84, 14/85, 74/87, 57/89 i 3/90) bio je preuzet kao republički u 1991. godini (Služben vesnik na Republika Makedonija, br. 52/91).

Često su države nasljednice *via facti* prisiljene održati unutrašnji pravni kontinuitet sa svojim prednicama; kada se k tome radi o čitavim pravnim granama, utemeljenim na dugotrajnoj pravnoj tradiciji i kulturi - kao što je to kazneno pravo - očito je da je novoj državi praktički nemoguće (a kriminalnopolitički nepoželjno i dvojbeno) preko noći mijenjati sistemske zakone. Novoj vlasti zapravo preostaje da preuzetim propisima odredi "rok trajanja" te da ih kroz stanovito vrijeme pokuša zamijeniti vlastitim (D. Krapac, 1994, str. 81).

---

* Dr. sc. Nikola Matovski, redoviti profesor Pravnog fakulteta Univerziteta "Kiril i Metodij", Skopje - Republika Makedonija

Tako je postupila i naša država i četiri godine nakon osamostaljenja, u lipnju mjesecu 1995. godine, Ministarstvo pravde ponudilo je Nacrt za donošenje zakona o kaznenom postupku, pripremljen od stručne komisije i uže ekspertne grupe, u čijem su sastavu bili pravosudni i univerzitetski kadrovi. U pitanju su bile **hitne** promjene, kao **prva faza** reforme makedonskog kaznenog procesnog prava, čiji su osnovni ciljevi: usuglašavanje dotadašnjeg Zakona o kaznenom postupku s Ustavom Republike Makedonije, s najznačajnijim međunarodnim aktima koji se tiču ljudskih prava - Evropskom konvencijom o zaštiti prava čovjeka i osnovnih sloboda, Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima i s ostalim dokumentama, kao i s jurisprudencijom Evropske komisije i Evropskog suda za ljudska prava u Strasbourgu i Komiteta za ljudska prava Ujedinjenih nacija.

Nacrt zakona bio je predmet ekspertize Vijeća Evrope, čiji su stručnjaci (iz nekoliko evropskih država), održali nekoliko susreta s članovima komisije, s namjerom da se kompletan tekst približi zajedničkim evropskim standardima.

Taj je nacrt je doživio svoju finalizaciju na sjednici Sbranja Republike Makedonije održanoj 26. ožujka 1997, kada je naš parlament donio **prvi makedonski Zakon o kaznenom postupku** (Služben vesnik, br. 15/97; originalni naslov: Zakon za krivičnata postapka).

Treba uslijediti **druga faza** reforme makedonskog kaznenog zakonodavstva u cjelini (pored Zakona o kaznenom postupku, Kaznenog zakonika i Zakona o izvršenju kaznenih sankcija), tzv. **temeljna reforma**, čiji rok provođenja u civiliziranim evropskim državama obično nadmašuje dva parlamentarna sastava, odnosno osam godina. U tom vremenu treba preispitati kazneni postupak u cjelini, posebno njegovu strukturu, model, osnovne principe, sudjelovanje subjekata u procesu i sl.

U međuvremenu, na inicijativu Ministarstva pravde, ista stručna komisija i ekspertna grupa izradila je **Prijedlog za donošenje zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku**, u srpnju mjesecu 1999, tekst od 110 zakonskih odredaba. Tim se zakonom predlažu hitne izmjene i preciziranje odredaba o pritvoru i njegovom trajanju radi usuglašavanja s Amandmanom III. Ustava Republike Makedonije, nova rješenja koja se odnose na privremeno oduzimanje predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz u kaznenom postupku, posebno oduzimanje droge, dopuna odredaba o izvanrednim pravnim lijekovima, o dostavljanju sudskih pismena, unošenje novih odredaba o izvršavanju odluka Evropskog suda za ljudska prava, o policijskom postupanju u pretkrivičnom postupku kao reakciju na nove forme kriminaliteta s elementima organiziranosti i međunarodne povezanosti. Međutim, taj novi prijedlog o izmjenama i dopunama ZKP-a još nije ušao u skupštinsku proceduru i neće biti predmet naše analize.

Potrebno je napomenuti da se pri noveliranju Zakonika o krivičnom postupku (iz 1953.) i Zakona o krivičnom postupku (iz 1976. godine) bivše SFRJ

postupalo dosta brzopleto, bez temeljitog proučavanja praktične primjene normativnih rješenja, odnosno bez prethodno provedenih empirijskih i znanstvenih istraživanja. Sada je prilika da se temeljnoj reformi pristupi samo poslije ispunjavanja takvih prethodnih uvjeta, što bi bio značajan preokret u pozitivnom smislu.

Posljednjih godina postojanja bivše Jugoslavije bile su prisutne tendencije da se pristupi temeljitijoj reviziji Zakona o kaznenom postupku, odnosno reformi kaznenog procesnog prava (J. Buturović, 1988, str. 51, i 1989, str. 97) s ciljem da se uklone posljedice čestih neopravdanih parcijalnih izmjena, jer ZKP, kao osnovni izvor kaznenog procesnog prava, mora predstavljati relativno stabilna zakonodavna materija (N. Matovski, 1989, str. 10).

I na komparativnom planu cjelovite reforme mogu se sresti veoma rijetko (izuzetak su zakoni o kaznenom postupku Portugala i Italije iz 1987. odnosno 1989. godine). Češće su parcijalne novelacije koje se provode od slučaja do slučaja ili u okviru šire zamišljene reforme koja se provodi "malim koracima" (na primjer u Njemačkoj) i koja je bila prihvatljiva i za naše prilike.

Uvijek se mora imati u vidu da su pri noveliranju kaznenog procesnog prava prisutne dvije suprotne tendencije - prva, za efikasnost procesa i druga, za poštovanje osnovnih prava i sloboda građanina (okrivljenog), između kojih treba uspostaviti ravnotežu (V. Bayer, 1988, str. 12).

Kazneni postupak Republike Makedonije je postupak **mješovitog tipa**, kao i postupci kontinentalnih evropskih država, koji poznaje tri osnovna oblika (forme): redovni kazneni postupak, skraćeni ili sumarni postupak i kazneni postupak prema maloljetnicima. Redovni kazneni postupak prolazi kroz nekoliko stadija: prethodni postupak, optuživanje s eventualnom kontrolom optužnice, glavni pretres (rasprava), postupak po pravnim lijekovima (i slanje presude na izvršenje).

Glavni izvori kaznenog procesnog prava jesu Ustav Republike Makedonije (1991) i Zakon o krivičnom postupku (1997), a sporedni: Zakon o sudovima (1995), Zakon o Republičkom sudskom veću (1992), Zakon o javnom tužilaštvu (1996), Zakon o advokaturi (1992), Zakon o unutrašnjim poslovima (1995).

Osnovna načela (principi) na kojima se temelji naš postupak jesu: akuzatornost, oficijalnost, legalitet, neposrednost, usmenost, javnost, kontradiktornost i načelo traženje materijalne istine.

Dokazna sredstva kao izvori saznanja za utvrđivanje činjenica jesu: svjedok, vještak, uviđaj, prizivanje i materijalni dokazi; a kao mjere osiguranja prisutnosti osobe - poziv, dovođenje, obećanje okrivljenog da neće napustiti boravište, jamstvo i pritvor.

Funkciju presuđivanja vrše osnovni sudovi (27), apelacijski sudovi (3) sa sjedištem u Skopju, Bitoli i Štipu i Vrhovni sud Republike Makedonije; funkciju optuživanja vrše osnovni (22), viši (3) i javni tužilac Makedonije, a funkciju obrane vrše advokati udruženi u Advokatskoj komori Makedonije.

Zakon poznaje razvijeni sistem pravnih lijekova, i to tri vida redovnih: žalbu na presudu prvostupanjskog suda, žalbu na presudu drugostupanjskog suda i žalbu na rješenje; i četiri vida izvanrednih: ponavljanje kaznenog postupka, izvanredno ublaženje kazne, zahtjev za zaštitu zakonitosti i zahtjev za izvanredno preispitavanje pravomoćne presude.

To je osnovna skica kaznenog postupka Makedonije koja je identična ili veoma slična s kaznenim postupcima bivših jugoslavenskih republika, sada samostalnih država. Polazeći od činjenice da je izrađen povijesni prikaz razvoja kaznenog procesnog prava do 1990. godine i objavljen u nekim stranim časopisima, da bi se stekao pravi utisak o makedonskom kaznenom procesnom pravu, mi ćemo prikazati samo **nova rješenja (novine)** koje je donio prvi Zakon o kaznenom postupku Republike Makedonije 1997. godine, koji je sada na snazi.

II. NOVA RJEŠENJA (NOVINE) U MAKEDONSKOM KAZNENOM PROCESNOM PRAVU

Ustav, kao najviši pravni akt moderno organizirane države, u dijelu koji se odnosi na osnovna ljudska prava i slobode sadrži određena prava i garancije iz oblasti kaznenog postupka koji moraju biti detaljnije pravno uređeni zakonom. Nakon donošenja Ustava Republike Makedonije u mjesecu studenom 1991. godine konstatiralo se da više odredaba, kojima su uređeni ta prava i garancije, sadržanih u Saveznom zakonu o kaznenom postupku, koji je preuzet s Ustavnim zakonom za provođenje Ustava kao republički propis, nije bilo u suglasnosti s najvišim pravnim aktom.

Ujedno, treba naglasiti da je i sam ustavni tekst imao ozbiljne nedostatke u usvojenim formulacijama koje su se odnosile na ljudska prava i slobode iz domene kaznenog procesnog prava. U stručnim pravničkim krugovima one su bile podložene veoma jakoj kritici (*G. Kalajdžiev*, 1995, str. 489), najviše zbog toga što su uzrokovale brojne probleme i kontroverzije u praktičnoj primjeni. Jedini način za njihovo rješavanje i uklanjanje posljedica za normalno funkcioniranje pravnog poretka bile su odluke Ustavnog suda ili (zbog nužne potrebe) zauzeti načelni stavovi Vrhovnog suda Republike Makedonije.

U suglasnosti s općim pravilima pravnog poretka za usuglašavanje zakona s Ustavom (čl. 51. Ustava RM), nametnula se kao nužna potreba za usuglašavanjem Zakona o kaznenom postupku s Ustavom, što je bio i prvi zadatak komisije i ekspertne grupe za izradu novog teksta ZKP.

A. USAGLAŠAVANJE ZAKONA O KAZNENOM POSTUPKU S USTAVOM

1. NAČELO *NON BIS IN IDEM*

U Ustavu propisana zabrana suđenja u istom predmetu odnosno, da “nitko ne može biti ponovno suđen za djelo za koje je već bio osuđen i za koje je donesena pravomoćna sudska odluka” (čl. 14. st. 2) izazvala je određene dileme i nesuglasnosti. I novi ustavni propisi u Hrvatskoj i Sloveniji učvrstili su djelovanje tog načela (N. Matovski, 1994, str. 323).

Interesantno je da su neki procesualisti iz bivše Jugoslavije koji su pripremali Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama ZKP (svibanj, 1991), kao i autori novog hrvatskog i slovenskog kaznenog procesnog zakonodavstva, inzistirali na uklanjanju svake mogućnosti za ponavljanje postupka na štetu okrivljenog (osuđenog). Takvo su shvaćanje argumetirali tvrdnjom da su solucije ranijeg ZKP u koliziji s Međunarodnim paktom za građanska i politička prava (čl. 14. st. 7). Međutim svi ti autori - procesualisti ne uzimaju u obzir odredbe Protokola br. 7 Evropske konvencije, prema kojima nije zabranjeno ponovno otvaranje postupka “ako postoje nove i naknadno otkrivene činjenice i ako je utvrđeno da je učinjen bitan propust u prethodnom postupku, koji je mogao utjecati na rezultat postupka” (čl. 4. st. 2) (Explanatory report ..., Strasbourg, 1985, str. 12-13).

Ujedno, nekoliko poznatih stranih komentatora, analizirajući i interpretirajući zabranu ponovnog suđenja iz čl. 14. Međunarodnog pakta za građanska i politička prava, izražava mišljenje da se ona treba interpretirati slično Evropskoj konvenciji u tom smislu što, iako u Paktu nisu predviđeni izuzetci od principa *non bis in idem* kao mogućnost za ponavljanje postupka, to ne mora značiti da Pakt ne dopušta takve izuzetke (P. van Dijk/ G.J.H. van Hoof, Theory and Practice of the European Convention ..., Boston, 1990, str. 515).

U prilog takvom shvaćanju i tumačenju jest i stav Komiteta za ljudska prava Ujedinjenih nacija izražen u Općem komentaru te odredbe, prema kojem je više država nepotrebno strogo tumačilo tu odredbu i sugerira da se preispitaju odnosno skinu rezerve stavljene na nju (General Comment 13, 1984, para. 19).

U suglasnosti s Ustavom, ZKP je propisao zabranu ponovnog suđenja (čl. 5. ZKP) i tako napušta svaku mogućnost za ponavljanje postupka na štetu okrivljenog (osuđenog). Ujedno su moguće i određene kontroverzije u vezi s odnosom između kaznenih djela i prekršaja, kao i u vezi s produženim kaznenim djelom. Jer, strogo tumačenje Ustava i ZKP može značiti i svojevrsno amnestiranje određenih učinilaca kaznenih djela koji se već odgovali za prekršaj ili samo za dio onoga što se sada (prvi put) u Kaznenom zakoniku definira kao (jedno) produženo kazneno djelo.

2. POZIVANJE GRAĐANA NA TZV. “INFORMATIVNI RAZGOVOR” I PRIVOĐENJE

U pravnim sustavima suvremenih država, u slučaju sumnje da je učinjeno kazneno djelo, u okviru svojih ovlaštenja u policijskoj istrazi, policija ima pravo tražiti informacije od građana i pozivati ih na informativan razgovor u policijsku stanicu, ali nije predviđena mogućnost za prisilno dovođenje građana.

Očigledno je da se radi o veoma širokom ovlaštenju policije, čije postojanje neki procesualisti dovode u pitanje ili, da bi se spriječile mogućnosti zloupotrebe, inzistiraju na preciznom reguliranju odnosno postavljenju određenih garancija za građane. Nakon odluke Ustavnog suda iz 1996. godine da samo sud može donijeti odluku o lišavanju slobode, u vezi s mogućnošću za pozivanje građana na tzv. “informativni razgovor” u policijsku stanicu, prateći to nastojanje, Zakon predviđa nekoliko uvjeta kumulativno: da se osoba može prisilno dovesti samo sudskom odlukom i samo kada očigledno izbjegava odazvati se uredno dostavljenom pozivu u kome je bila upozorena na mogućnost prisilnog dovođenja i tada kada svoju odsutnost ne opravda (čl. 142. st. 3). Znači, sada naredbu za prisilno dovođenje građana u policijsku stanicu donosi istražni sudac, na obrazloženi zahtjev policije. Dalje, osoba koja se jednom odazvala pozivu ili je prisilno dovedena, a odbija dati obavijest, ne može se ponovno pozivati. Na taj je način postavljena preciznija regulativa u suglasnosti s interpretacijom više autora (*V. Bayer*, 1989, str. 110; *T. Vasiljević - M. Grubač*, 1987, str. 264).

Ustavne garancije pozvanoj i privedenoj osobi i osobi lišenoj slobode inkorporirane su još u osnovna načela zakona, koja predviđaju da ta osoba ima pravo odmah biti obaviještena, na jeziku koji razumije, o razlozima za to i o bilo kakvom kaznenom optuženju protiv nje, kao i o njezinim pravima: da šuti, da se savjetuje s odvjetnikom i da ima branitelja uza se za vrijeme ispitivanja. Te se garancije primjenjuju kada je građanin prvi put podvrgnut policijskom ispitivanju u policijskoj stanici ili na drugi način lišen slobode, a ne i na opće ispitivanje na mjestu događaja o činjenicama u vezi sa slučajem ili na dobrovoljne iskaze bilo koje vrste.

Ustavna zabrana da se ne može tražiti izjava od osobe koja je pozvana, privedena ili lišena slobode (čl. 12. st. 3) izazvala je određene nedoumice. Ona se tumači kao zabrana da se osoba prisili dati ili potpisati nekakvu izjavu, a ne u smislu da se s njome ne može uopće razgovarati. Može se, naime, postaviti pitanje: Zašto bi se ta osoba uopće pozivala? Zašto joj je potreban branitelj? I slično. Takva interpretacija Ustava u suglasnosti je sa solucijama i praksom usporednog i međunarodnog prava prema kojima osumnjičeni ima pravo da ne odgovara na postavljena pitanja, ali se ne ide toliko daleko da mu se garantira pravo da mu se ne postavljaju pitanja.

Pravo na branitelja još u policijskom postupku inače samo po sebi predstavlja velik korak prema proširenju prava na obranu u kaznenom postupku

uopće (čl. 12. Ustava). Uvođenje tzv. formalne obrane još u inicijalnoj fazi postupanja predstavlja obilježje visokog stupnja demokratičnosti našeg postupka (N. Matovski, 1981, str. 173).

3. LIŠENJE SLOBODE

Preventivno lišavanje slobode jedno je od najdelikatnijih pitanja pri formiranju racionalnog kaznenog postupka. Od ustavnoga opredjeljenja da nikome ne može biti ograničena sloboda, osim odlukom suda, i u slučajevima i postupku utvrđenom zakonom (čl. 12. st. 2), proizlazi da lišenje slobode, osim u slučajevima hitnosti (opasnosti od odgađanja), može odrediti samo sud, a policija izvršiti samo na osnovi sudske odluke. Uostalom, Ustav nameće sudsku odluku i kod manjih ograničenja slobode pojedinaca, kod pretresa stana, odstupanja od tajnosti pisama i slično.

Solucija našega zakonodavca slična je s nekim evropskim procedurama (na primjer s njemačkom) koje za lišenje slobode traže odluku suda, ali dopuštaju privremeno lišenje slobode ako je učinilac zatečen na djelu ili ako postoji opasnost od odgađanja (čl. 127. njemačkog ZKP); (C. Roxin, 1991, str. 213). I u ostalim modernim zakonodavstvima za lišenje slobode (hapšenje) potrebna je sudska odluka s točno određenim izuzetcima.

Zakon detaljnije pravno normira imperativan zahtjev Ustava (čl. 12. st. 4) da osoba lišena slobode odmah, a najkasnije u roku od 24 sata od momenta lišenja slobode, bude izvedena pred sud, koji će bez odgađanja odlučiti o zakonitosti lišenja slobode.

Intencija ustavotvoraca jest (po pravilu) da osoba lišena slobode odmah bude izvedena pred sud, a iznimno najkasnije u roku od 24 sata. Prema tome, tu ustavnu odredbu ne treba interpretirati kao pravo policije da osobu lišenu slobode drži zatvorenu 24 sata i da je nakon proteka toga roka izvede pred sud. Iz tih razloga Zakon jasno određuje (čl. 188. st. 2. i 6) da je policija, po pravilu, dužna osobu lišenu slobode odmah privesti pred nadležnog istražnog suca. Zadržavanje te osobe (24 sata) treba biti izuzetak, i to samo u slučajevima u kojima je policija prije imala pravo odrediti policijski pritvor u trajanju od tri dana.

Inače, **ukidanje policijskog pritvora jedna je od najvažnijih novina** koje je donio Ustav RM. Ipak, policija i javno tužilaštvo produžavaju s praksom, nepotrebno, da dovode osobu pred istražnog suca nakon isteka roka od 24 sata, s istovremenim podnošenjem zahtjeva za istragu s prijedlogom za pritvor, bez korištenja mogućnosti za dopunski rok od 48 sati (čl. 186. st. 4).

Posljednji zahtjev ustavotvoraca iz iste odredbe (čl. 12. st. 4) - da sud bez odgađanja odluči o **zakonitosti lišenja slobode**, izazvao je izvjesne nedoumice i zabune u sudskoj praksi. Neki članovi komisije (suci i javni tužitelji) inzistirali

su na preciznijoj zakonskoj formulaciji - da istražni sudac donese posebno rješenje odmah nakon dovođenja uhapšene osobe - da bi se eliminirala mogućnost različitih interpretacija i postupanja u praksi.

Prema mišljenju nekih autora (i članova Komisije), ustavotvorac je objedinio dvije garancije koje su bliske, ali ipak različite (*G. Kalajdžiev*, 1995, str. 493). U tom smislu, u međunarodnim aktima koji se odnose na ljudska prava predviđeno je da "svaka uhapšena ili pritvorena osoba mora odmah biti izvedena pred suca ili drugu službenu osobu, ovlaštenu zakonom da vrši sudsku vlast" (čl. 5. st. 3. Evropske konvencije i čl. 9. st. 3. Međunarodnog pakta za ljudska prava). Ujedno je propisano da "svaka osoba lišena slobode hapšenjem ili pritvaranjem ima pravo uložiti žalbu sudu, koji će u kratkom roku ocijeniti zakonitost pritvaranja, i ako ono nije bilo zakonito, naredit će njezino oslobađanje" (čl. 5. st. 4. EKLP i čl. 9. st. 3. MPGP).

Prateći takvu stilizaciju međunarodnih instrumenata za ljudska prava i redosljed postupanja u materiji najosjetljivijeg pitanja procesa - preventivnom lišavanju slobode, Zakon pravi jasnu distinkciju između obveze istražnog suca da nakon prvog ispitivanja odmah oslobodi uhapšenu osumnjičenu osobu ako ne postoje zakonski uvjeti za pritvor (s donošenjem brze *ad hoc* odluke) i odluke sudskog vijeća koje odlučuje u formalnom postupku po žalbi za određeni pritvor.

Kvalitetna poboljšanja našeg ZKP-a (u odnosu prema prethodnom ZKP-u SFRJ) jesu sljedeće solucije: da se osoba lišena slobode mora ispitati bez odgađanja (čl. 184. st. 2) kao i predviđena mogućnost u žalbenom postupku za javnog tužitelja i branitelja da budu obaviješteni o sjednici vijeća i da usmeno iznesu i obrazlože svoje prijedloge, iako njihov nedolazak ne sprječava održavanje sjednice (čl. 185. st. 7).

4. TRAJANJE PRITVORA

Jedno od najvažnijih pitanja preventivnog lišavanja slobode bez svake je sumnja njegovo trajanje (*N. Matovski*, 1972, str. 247). Makedonski se Ustav opredijelio za soluciju da pritvor može trajati po odluci suda najduže 90 dana od dana pritvaranja (čl. 12. st. 5).

Ta ustavna formulacija na sasvim je jasan i nedvojben način odredila maksimalan rok trajanja pritvora bez nikakvih izuzetaka i dužih rokova, kao što se to obično čini za posebno komplicirane slučajeve.

Zbog toga tvorcima novog zakona nije ostalo ništa drugo osim **da preuzmu ustavno rješenje** (čl. 187. st. 1. ZKP), koje je izazvalo velike teškoće u sudskoj praksi. Pokazalo se da takav prilaz - limitiranje maksimalnog trajanja pritvora na samo 90 dana - nije izraz demokratizacije društvenog i pravnog poretka, već posljedica brzopletosti, neznanja, neodgovornosti i nepraćenja evropskih i svjetskih tokova u domeni ustavnog i kaznenog procesnog prava, niti je izraz opredjeljenja za postavljanje takvog visokog standarda.

Nakon donošenja Ustava pojavila se dilema - trebaju li sudovi u Makedoniji primjenjivati adekvatne odredbe Ustava o pritvoru ili odredbe ZKP-a SFRJ koji je preuzet kako republički zakon, do njegova usuglašavanja s Ustavom. Sasvim pravilno, Vrhovni sud Makedonije dao je prednost ustavnim odredbama i istovremeno u svojim je načelnim stavovima od 16.12.1991. odredio da organi unutrašnjih poslova ne mogu više određivati pritvor u trajanju od tri dana. Poslije je Ustavni sud Republike Makedonije donio odluku kojom je proglašio neustavnim nekoliko odredaba ZKP-a koje su se odnosile na preventivno lišenje slobode (28.12.1994).

Ustavno ograničenje trajanja pritvora do 90 dana pokazalo se neadekvatnim - u tom kratkom periodu sudovi, u većem broju slučajeva, nisu mogli uspješno završiti istragu niti pravomoćno okončati kazneni postupak, tako da su učinioci teških kaznenih djela, opasni recidivisti, bili pušteni na slobodu s mogućnošću da ponovno čine nova kaznena djela ili da postanu nedostupni za organe vlasti. Za nekolicinu kriminalaca, počinitelja teških kaznenih djela koji su pobjegli iz države, bile su raspisane međunarodne potjernice preko Interpola i tražena je ekstradicija (N. Matovski, 1998, str. 610).

Iz tih razloga, na inicijativu Vrhovnog suda, Skupština Republike Makedonije 1. 7.1998. donijela je **odluku o proglašenju Amandmana III Ustava RM** kojima se zamenjuje st. 5. člana 12.

Amandman III propisuje da pritvor do podizanja optužnice, po odluci suda, može trajati najduže 180 dana od dana pritvaranja, a nakon podizanja optužnice pritvor produžava ili određuje nadležni sud u postupku utvrđenom zakonom. Iako taj amandman nije najbolje rješenje, njegovo je donošenje nametnula sudska praksa da bi se spriječile negativne konzekvencije primjene loše formulirane ustavne odredbe (čl. 12. st. 5).

5. PRAVO NA BESPLATNU POMOĆ PREVODITELJA

Nesporan međunarodni standard jest **pravo na besplatnu pomoć prevoditelja** za okrivljenika (i za ostale sudionike postupka) koji ne razumije ili ne govori jezik na kojem se vodi postupak, što ne podrazumijeva pravo osobe da se izražava na jeziku po vlastitim izboru ako ona ili njezin branitelj dovoljno vješto vladaju jezikom suda (što je *questio facti*). Ipak, u posljednjem momentu, čak nakon amandmanske rasprave, **pripadnicima nacionalnih manjina** Zakon je priznao i nešto više - **pravo da se u postupku služe svojim jezikom** bez obzira na to poznaju li makedonski jezik i njegovo pismo, kao i da na svom jeziku upućuju podneske sudu. Slično tome, sud će upućivati pozive i druga pismena, osim na makedonskom, na njihovu jezik i pismu (čl. 7. i 9. ZKP).

Smatramo da je osiguranje prijevoda osobi koja razumije jezik na kojem se vodi postupak nepotrebno (i određen "luksuz"), kako sa stajališta prava na ob-

ranu i pravičnost suđenja, tako i u odnosu prema efikasnosti i ekonomičnosti postupka.

6. PRETRES STANA

Garantirajući nepovredivost stana, Ustav određuje da to pravo može biti ograničeno jedino sudskom odlukom kada je u pitanju otkrivanje i sprječavanje kaznenih dela ili zaštita zdravlja ljudi (čl. 26).

Polazeći od toga da su sprječavanje kaznenih djela (prevencija) i zaštita zdravlja ljudi pitanja koja treba regulirati drugim propisima, procesni zakon treba regulirati pretres stana samo u prvoj situaciji - kada je u pitanju otkrivanje kaznenih djela, a postoji vjerojatnost da će se pretresanjem okrivljeni uhvatiti ili da će se pronaći tragovi kaznenih djela ili predmeti važni za kazneni postupak (čl. 198. st. 1. ZKP).

Takva ustavna odredba eliminira mogućnost ovlaštenim službenim osobama organa unutrašnjih poslova da u određenim slučajima i bez naredbe uđu u tuđi stan i druge prostorije i da po potrebi izvrše pretresanje (čl. 210. prethodnog ZKP).

Međutim, policijski organi mogu i bez naredbe za pretresanje ući u stan i druge prostorije ako se tamo nalazi osoba koja se po naredbi suda ima pritvoriti ili prisilno dovesti (čl. 202. st. 1. ZKP). Zbog prethodnog postojanja takve naredbe za pritvaranje ili dovođenje, moglo bi se reći da u ovoj procesnoj situaciji za ograničenje prava na nepovredivost stana na izvjestan način postoji sudska odluka (ograničenje je "pokriveno" sudskom odlukom).

7. SLOBODA I TAJNOST PISAMA

Iako garantira slobodu i tajnost pisama i ostalih oblika općenja, Ustav određuje da se samo na osnovi odluke suda može odstupati od načela nepovredivosti tajnosti pisama, ako je to neophodno za vođenje kaznenog postupka ili ako to traže interesi obrane Republike (čl. 17. st. 1. i 2.). Takvo opredjeljenje potvrdio je i Ustavni sud RM svojom odlukom (U. br. 146/9 od 13.10.1994), prema kojoj su odstupanja od toga principa dopuštena samo kod pisama. Takav stav i tumačenje Ustavnog suda nisu pružili mogućnost tvorcima novog ZKP-a da inkorporiraju neke nove metode u borbu s organiziranim kriminalitetom, kao što su prislušivanje, tajno praćenje i snimanje, korištenje prikrivenih agenata i slično. Na taj bi se način neke uobičajene policijske metode pravno regulirale i bile bi podložni sudskoj kontroli. Međutim, u toj osjetljivoj materiji moraju se postaviti granice, zbog eventualnih zloupotreba, tako da primjena tih mjera bude dopuštena samo kod određenih kaznenih djela, s odlukom suda i u točno utvrđenom postupku (*G. Kalajdžiev*, 1995, str. 496; *J. Jovčevski*, 1995, str. 293-308).

Iako su takve mjere i metode opasnost za demokraciju, zbog ugroženosti demokratskih društava od otvorenih i suptilnih forma špijunaže i terorizma suvremene su države prisiljene primjenjivati takva sredstva. Na taj se način postiže ravnoteža između ta dva suprotna zahtjeva i tendencije. Potvrda za to su neke odluke Evropskog suda za ljudska prava u Strasbourgu.

Očigledno je da pravna regulativa i praksa u ovoj sferi u Makedoniji nije zadovoljavajuća, jer, s jedne strane, postoji nerealno liberalno ustavno rješenje, a s druge pravno neregulirana praksa prisluškivanja i sličnih metoda.

B. USUGLAŠAVANJE USTAVA S MEĐUNARODNIM STANDARDIMA ZA LJUDSKA PRAVA

Međunarodni pakt za građanska i politička prava i Evropska konvencija za ljudska prava najvažniji su međunarodni akti koji sadrže i detaljno pravno reguliraju osnovna prava i slobode građana koji se odnose na kazneni postupak, kao i garancije i mehanizme za njihovu zaštitu. Makedonski je ustavotvorac u najviši pravni akt ugradio osnovna prava i garancije za njihovu zaštitu koji se odnose na preventivno lišenje slobode, koje je bez sumnje jedno od najdelikatnijih pitanja svake kaznene procedure. Međutim, neka fundamentalna prava i garancije za njihovu zaštitu koja pripadaju svakom čovjeku, bez obzira na njegov građanski i politički status, posebno garancije o pravičnom suđenju iz čl. 14. Međunarodnog pakta i čl. 6. Evropske konvencije, nisu predviđeni u normama Ustava Makedonije, kao što je to učinjeno, na primjer, u ustavnima Hrvatske i Slovenije (*D. Krapac*, 1994, str. 81 i sl.; *N. Matovski*, 1994, str. 317).

Iako su ratificirani međunarodni ugovori u suglasnosti s Ustavom dio unutrašnjeg pravnog poretka i ne mogu se mijenjati zakonom (čl. 118. Ustava RM), i prema tome pogodni su za neposrednu primjenu od sudova, uzimajući u obzir negativno iskustvo primjene Međunarodnog pakta za građanska i politička prava, nameće se potreba da se fundamentalna prava i garancije okrivljenog u kaznenom postupku ugrade u osnovne odredbe Ustava, u dio o osnovnim ljudskim pravima i slobodama građana, što je djelomično i učinjeno. Na taj se način ta prava okrivljenog **podizaju na ustavni rang** i imaju status osnovnih osobina prava i sloboda građanina, a ne samo obveza državnih organa. Zakonodavcu poslije ostaje samo obveza da ih **detaljnije pravno normira u procesnom zakonu**.

Osnovne garancije okrivljenog u kaznenom postupku predviđene u najvažnijim međunarodnim aktima **unesene su u nov Zakon o krivičnom postupku** u njegovim općim odredbama, kao osnovna načela, odnosno kao elementarna, osobna i afirmativna prava (a ne samo kao obveza državnih organa).

C. OSTALE ZNAČAJNIJE IZMJENE ZKP-a

Da bi se dobila kompletna predodžba o stvarnom domašaju ove novele ZKP-a, odnosno sada već prvog makedonskog Zakona o krivičnom postupku i njegovim osnovnim karakteristikama, osim već opisanih izmjena radi usuglašavanja ZKP-a s Ustavom Republike Makedonije i s međunarodnim aktima, **postoje više značajnih novina** koje zaslužuju da ih se posebno istakne. Izložiti ćemo osnovne ideje od kojih je pošao zakonodavac pri njihovom uvođenju.

GLAVA I. Među osnovna načela uneseno je **načelo nužnosti i razmjernosti** u zahvatu u slobode i prava okrivljenog i drugih osoba, s time što je propisano da “prije donošenja pravomoćne presude slobode i prava okrivljenog i ostalih lica mogu biti ograničeni samo u mjeri koja je nužna i pod uvjetima koje zakon određuje” (čl. 1. st. 2. ZKP).

Nakon formuliranja presumpcije nevinosti u suglasnosti s Ustavom (čl. 13. st. 1) i međunarodnim instrumentima za ljudska prava (čl. 6. st. 2. EKLJP) - da će se osoba okrivljena za kazneno djelo smatrati nevinom sve dok njezina krivica ne bude utvrđena pravomoćnom sudskom presudom (čl. 2. st. 1), **eksplicitno je propisano poznato pravilo *in dubio pro reo***, kao jedna od bitnih posljedica tog načela, sa sljedećim sadržajem: postojanje ili nepostojanje činjenica koje čine obilježje kaznenog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe Kaznenog zakonika sud utvrđuje na način povoljan za okrivljenog.

Uvedena je garancija prema kojoj osoba pozvana, privedena ili lišena slobode ima pravo odmah biti obaviještena, na jeziku koji razumije (čl. 5. st. 2. EKLJP) o razlozima za to i o bilo kakvom kaznenom optuženju protiv nje, kao i o pravu da se o tome obavijesti član njezine porodice ili njoj bliska osoba (čl. 3. st. 1. i 2).

Zakon uvodi značajnu novinu u režimu dokaznih zabrana - **bezuovjetnu ekskluziju pravno nevalidnih dokaza** (brisanjem članaka 84-86. prethodnog ZKP SFRJ) propisujući u osnovnim načelima da se “dokazi pribavljeni na nezakonit način ili uz kršenje sloboda i prava utvrđenih Ustavom, zakonom i ratificiranih međunarodnim ugovorima, kao i dokazi koji su proizašli iz njih, ne mogu koristiti i na njima se ne može zasnovati sudska odluka” (čl. 15. st. 1. ZKP). Na taj se način nastoji u zakonu dobiti potpuno čista koncepcija, prema kojoj se u kaznenom postupku kao dokazni materijal može upotrijebiti samo onaj koje je pribavljen s poštovanjem osnovnih procesnih forma i garancije prava građana te od ovlaštenog procesnog organa.

GLAVA II. Donošenje novog Zakona o sudovima (Služben vesnik na RM, br. 36/95) sa suvremenijom strukturom i sadržajem nametnulo je potrebu da se odredbe o **nadležnosti sudova** usuglase s njegovim rješenjima i s ustavnim rješenjem o ukidanju kapitalne - smrtne kazne, koje, potencirajući nepriko-

snoventost ljudskog života, utvrđuje da se u Republici Makedoniji ne može izreći smrtna kazna ni po jednoj osnovi (čl. 10. Ustava). Inače, sa Zakonom o sudovima cjelokupna prvostupanjska nadležnost u kaznenom postupku prešla je na osnovne sudove, s time što neki manji sudovi sude samo za djela za koja je predviđena kazna do deset godina, a kaznena djela protiv oružanih snaga sude osnovni sudovi Skopje (I), Bitola i Štip.

Sudac pojedinac, kao inokosan, sudi za djela za koja se vodi skraćeni postupak (kazna zatvora do tri godine).

Izjednačenje bračne i izvanbračne zajednice, koje je uvedeno kao osnovni postulat novog pravnog sistema i zakonodavstva u Republici Makedoniji, povlači se kroz više odredaba kaznenog procesnog zakona, svuda gdje se javlja takva potreba.

GLAVA III. S ciljem da se dosljednije udovolji zahtjevima o nepristrasnosti suda, u suglasnosti s praksom organa u Strasbourgu, predviđeno je **izuzeće suca koji je sudjelovao u ispitivanju optužnice prije glavnog pretresa** (čl. 36. st. 4. ZKP). Neki se manji sudovi žale da im to zadaje dopunske teškoće jer je broj sudaca nedovoljan.

GLAVA V. **Novina** je ponovno uvođenje ustanove **gonjenja na prijedlog oštećenog** (čl. 48. st. 1), kao pretpostavka za gonjenje određenih kaznenih djela čije pokretanje i tok, po pravilu, zavisi od volje oštećene osobe. Ta ustanova zapravo nije nova, jer je postojala sve do Novele prethodnog ZKP-a iz 1976. godine, kada je bila ukinuta. Iskustvo je pokazalo da prebacivanje većeg broja kaznenih djela, koja su se prije gonila na prijedlog, u kategoriji djela koja se progone na privatnu tužbu ili po službenoj dužnosti, povlači negativne posljedice. Na taj se način otvara mogućnost da se u materijalnom kaznenom zakonodavstvu predvide inkriminacije za koje će se goniti na prijedlog oštećenog, a to povlači adaptiranje serije procesnih odredbi s ponovno uvedenim institutom - gonjenje na prijedlog oštećene osobe.

GLAVA VI. Razvojna tendencija za poboljšanje procesnog položaja okrivljenog u dosadašnjem kaznenom procesu i za sukcesivno **proširenje prava na obranu** prisutna je i pojačana u novom zakonu. Tako je u suglasnosti s ustavnim opredjeljenjem (čl. 12. st. 3) pravo na branitelja prošireno na sudski i policijski (prekrivični) postupak, a za branitelja se može uzeti samo odvjetnik (čl. 3. st. 2, čl. 63. st. 1. i 4). Uvedena je obvezna obrana uvijek kada se okrivljeni nalazi u pritvoru - on mora imati branitelja za vrijeme dok pritvor traje (čl. 66. st. 2).

Prava obrane su proširena i posebno potencirana **eliminiranjem više ograničenja** iz prethodnog ZKP-a koja su se odnosila na uvid branitelja u spise i na nadzor nad komunikacijom između branitelja i njegovog klijenta koji je u pritvoru. U tom smislu branitelj ima pravo razgledati spise i predmete koji služe kao dokaz još u momentu kada je dostavljen zahtjev za pokretanje kazne-

nog postupka, kao i kada istražni sudac prije donošenja rješenja o provođenju istrage obavlja potrebne istražne radnje (čl. 69. ZKP). Ako se okrivljeni nalazi u pritvoru, branitelj se može s njime slobodno i bez nadzora dopisivati i razgovarati. Iznimno, u toku istrage, to pravo može se podvrgnuti nadzoru ako je pritvor određen zbog opasnosti od koluzije (čl. 70).

GLAVA VII. Napuštena je mogućnost da se u određenim slučajevima mogu koristiti zapisnici koji su bili izdvojeni u istrazi, suglasno čl. 79. ZKP (čl. 84, 85. i 86. ZKP SFRJ).

GLAVA XIII. Propise o kaznenoj evidenciji donosi ministar pravde (čl. 131).

GLAVA XIV. Vjerojatno tehničkom pogreškom obustavljanje kaznenog postupka predviđeno je samo u slučaju smrti okrivljenog, a ne i u slučaju trajnog duševnog oboljenja (čl. 135, vidi prijašnji čl. 143).

Promjena ima i u zakonskim izrazima (čl. 139). Pojam osumnjičeni (makedonski "osomničen") sada se upotrebljava za osobu protiv koje se vodi pretkrivični postupak, kao jednostavan i slikovit.

Pojam "optuženi" koje se prije upotrebljavao za osobu protiv koje je optužnica stala na pravnu snagu jest napušten (iako je precizan) kao neadekvatan zbog postojanja makedonskog termina "obvinitelen akt" (za optužnicu).

GLAVA XV. Ukinuta je obveza radnih ljudi, organizacija udruženog rada i sl. da prijavljuju kaznena djela (prijašnji čl. 148. st. 2. ZKP SFRJ).

Po sugestiji eksperata Vijeća Evrope za veću sudsku kontrolu nad policijom u pretkrivičnom postupku, za sve poduzete radnje iz čl. 142. st. 2. ZKP **građani mogu tražiti od suda da ispita njihovu zakonitost**, a sud je dužan to utvrditi rješenjem (čl. 142. st. 4). Čini se da do kraja nisu jasni ciljevi, postupak i efekti jednog takvog pravnog lijeka za zaštitu prava i slobode u policijskom postupku. Odluka suda o zakonitosti može biti deklaratorna i eventualno poslužiti za pokretanje disciplinskog postupka, kaznenog postupka ili građanskog postupka za štetu (iako sud ne može inicirati takve postupke), ili biti osnova za isključenje nezakonito dobivenih dokaza. Prema prijašnjem ZKP-u, građani su se mogli obratiti javnom tužitelju, što znači da se **kontrola nad radom policije načelno prebacuje na sud**. S druge strane, i pored ustavne obveze, policijski postupak još nije detaljnije uređen.

Obveza policije da obavještava javnog tužitelja i u slučajevima kada smatra da nema osnova za podnošenje kaznene prijave (čl. 142. st. 2) može se tretirati kao nastojanje za većom kontrolom tužilaštva nad radom policije.

Novina su rješenja na liniji tzv. **ograničenog oportuniteta**, u strogo utvrđenim zakonskim okvirima, koja daju mogućnost javnom tužitelju da ocijeni hoće li pokrenuti krivični postupak ili ne, između ostalog s ciljem da se pravosuđe rastereti od predmeta bagatelnog kriminaliteta. U tom smislu, javni tužilac u

suglasnosti s oštećenim može **odgoditi kazneno gonjenje** za kazneno djelo za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine ako je osumnjičeni spreman ponašati se prema **uputama** javnog tužitelja i **ispuniti određene obveze** kojima se smanjuju ili uklanjaju štetne posljedice kaznenog djela (čl. 145. ZKP). Takva solucija više nalikuje (podsjeća) na izvansudsko rješavanje spora nego na klasični oportunitet. Pri tome se interes žrtve odnosno javni interes zadovoljavaju uklanjanjem ili naknadom štete, plaćanjem kompenzacije, plaćanjem u dobrotvorne svrhe i dr.

Slično tome, javni tužitelj nije dužan poduzeti kazneno gonjenje odnosno može **odustati** od gonjenja kada u tačno određenim slučajevima ocijeni da kaznena sankcija nije potrebna ili ne bi bila osnovana (čl. 146. ZKP), naravno uzimajući u obzir konkretne okolnosti slučaja.

GLAVA XVI. Radi osiguranja **ravnopravnog procesnog položaja stranaka (i oštećenog)** zakonodavac uvodi novinu - mogućnost da se traži odluka vijeća ako se istražni sudac ne složi s prijedlogom stranaka da se izvrši neka istražna radnja za sve stranke (čl. 160. st. 1), a ne samo za javnog tužitelja (rješenje prijašnjeg ZKP-a - čl. 167. st. 1).

Ukinuta je mogućnost da se za određena kaznena djela istražne radnje povjere organima unutrašnjih poslova (čl. 162. st. 4. prijašnjeg ZKP).

U suglasnosti s međunarodno priznatim pravom na **suđenje u razumnom roku** Zakon skraćuje rok u kome treba završiti istragu od prijašnjih šest mjeseci **na tri meseca** (čl. 168. st. 1). Ako se istraga ne završi u roku od 90 dana, istražni je sudac dužan obavijestiti predsjednika suda o razlozima za to, a on po potrebi poduzima mjere za završavanje istrage.

GLAVA XVII. U suglasnosti s tendencijama u usporednom pravu, **ukinut je obligatoran (obvezan) pritvor** (iz čl. 191. st. 1. ZKP SFRJ), kao i jedna od osnova za određivanje fakultativnog pritvora koja se dugo kritizirala u stručnoj pravničkoj javnosti - zbog "uznemirenja građana" (sada čl. 184. ZKP).

Pravo na posjet i razgovor s pritvorenicima, s odobrenjem istražnog suca, predviđeno je za funkcionare diplomatsko-konzularnih predstavništva kada se radi o državljanima njihove države (čl. 195. st. 2. ZKP).

GLAVA XVIII. Prijašnje zakonsko rješenje - ako okrivljeni neće uopće odgovarati ili neće odgovarati na postavljena pitanja, poučit će se, ako je potrebno, da time može otežati prikupljanje dokaza za svoju obranu (čl. 218. st. 3. prijašnjeg ZKP) - **napušteno je** jer se smatra da pruža mogućnost za otvoreni pritisak na okrivljenog da iskazuje.

Kategorija osoba koje su oslobođene dužnosti svjedočenja proširuje se pripadnicima nekih profesija koji imaju obvezu čuvati kao tajnu ono što su saznali u obavljanju svoje profesije - odvjetnik, liječnik, socijalni radnik, psiholog ili neka druga osoba (čl. 219. st. 5).

GLAVA XIX. Uvedena je **mogućnost za raspravu** i kod odlučivanja o prigovoru protiv optužnice (čl. 261). Naime, vijeće koje odlučuje o prigovoru protiv optužnice pozvat će okrivljenog, njegova branitelja i javnog tužitelja na sjednicu da usmeno iznesu i obrazlože svoje prijedloge (čl. 261. st. 2. ZKP).

GLAVA XXI. Radi povećanja discipline sudionika postupka na glavnom pretresu, Zakon propisuje **strogu procesnu sankciju za nesavjesnog branitelja** - s rješenjem vijeća da podnese troškove koji su nastali zbog odgađanja njegovom krivicom, jer je bio uredno pozvan i jer je bez odobrenja napustio glavni pretres, a nije postojala mogućnost da se uzme drugi branitelj bez štete za obranu (čl. 293).

Načelo neposrednosti pojačano je zahtjevom da se neka osoba, ako se dokazivanje neke činjenice zasniva na njezinu iskazu, treba osobno saslušati na glavnom pretresu. Saslušanje se ne može zamijeniti čitanjem zapisnika njezina prethodno danog iskaza niti pismenom izjavom (čl. 325. st. 1. ZKP).

GLAVA XXII. Umjesto prijašnjeg rješenja da se presuda izriče i objavljuje u ime naroda (čl. 345. st. 2. ZKP SFRJ) novi zakon, provodeći ustavnu koncepciju i odredbe Zakona o sudovima (čl. 13. st. 2), određuje da se presuda izriče i javno objavljuje **u ime građana** Republike Makedonije (čl. 337. st. 2. i čl. 348. st. 2. ZKP).

GLAVA XXV. U skladu s međunarodnim standardom o postojanju prava na **nepristran i na zakonu ustanovljeni sud** (čl. 6. st. 1. EKLjP), novi zakon uklanja mogućnost (čl. 441. st. 2. ZKP SFRJ), da u sumarnom (skraćenom) postupku sudac koji je provodio istražne radnje na glavnom pretresu sudjeluje kao predsjednik vijeća ili kao sudac pojedinac (u novom čl. 427. izostavljen je st. 2).

Ujedno, **ukinuta su mirovna vijeća i samoupravni sudovi**, kojima se mogla ustupiti privatna tužba u skraćenom postupku radi pokušaja mirenja stranaka (čl. 445. ZKP SFRJ).

III. UMJESTO ZAKLJUČKA

Smatramo da se prikazom novih rješenja (novina) koje je donio prvi Zakon o kaznenom postupku Republike Makedonije može steći predodžba o sustavu kaznenog postupka u Republici Makedoniji.

Očigledno je da se najveći dio izmjena odnosi na ljudska prava i da je usmjeren približavanju evropskim i svjetskim standardima u materiji kaznenog procesnog prava. Odlučujuće je pri tome pristupanje Republike Makedonije članstvu Vijeća Evrope i s time i obveza za implementaciju prava i prakse Evropske konvencije za ljudska prava i njezina mehanizma.

Očekujemo da u uvodu spomenuti Prijedlog za donošenje zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku iz srpnja 1999. uđe u skupštinsku proceduru i da njegovo usvajanje bude nov korak ka temeljitoj reformi makedonskog kaznenog procesnog prava.

LITERATURA

(prema redosljedju navođenja u tekstu)

- Матовски, др. Никола, Реформа на казнената постапка во Хрватска и Словенија, Македонска ревија за казнено право и криминологија, Скопје, 1994, бр. 2, стр. 315-335.
- Красас, др. Davor, Reforma kaznenog postupka i zaštita ljudskih prava, Hrvatski ljetopis za kazнено право i praksu, Zagreb, 1994, br. 1, str. 81-121.
- Buturović, dr. Jovan, Da li je vreme za temeljnu reviziju krivičnog postupka, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično право, Beograd, 1988, br. 2, str. 29-52.
- Osnovni pravci budućeg razvoja jugoslovenskog krivičnog procesnog zakonodavstva, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično право, Beograd, 1989, br. 4 str. 97-115.
- Матовски, др. Никола, Потреба реформе кривичног процесног права (реферат, Интеркатедарски састанак наставника правних факултета Југославије, Скопје, мај 1989, стр. 1-23.
- Bayer, dr. Vladimir, Jugoslavensko krivično procesno право, knjiga prva, osmo izdanje, Narodne novine, Zagreb, 1988, str. 236.
- Калајциев, мр. Гордан, За усогласување на Законот за кривичната постапка со Уставот на Република Македонија, Конституирање на Република Македонија како модерна правна држава, Зборник на трудови на Правниот факултет во Скопје, Скопје, 1995, стр. 489-498.
- Explanatory report on Protocol No. 7 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Strasbourg, 1985.
- P. van Dijk / G. J. H. van Hoof: The Theory and Practice of the European Convention on Human Rights, Second Edition, Deventer/Boston, 1990.
- United Nations Human Rights Committee, General Comment 13, Article 14 (Twenty-first session, 1984).
- Bayer, dr. Vladimir, Zakon o krivičnom postupku, s bilješkama i komentarom, Zagreb, 1989.
- Vasiljević, dr. Tihomir/Gruvač., dr. Momčilo, Komenar Zakona o krivičnom postupku, treće izdanje, Beograd, 1987.
- Матовски, др. Никола, Улогата на бранителот во кривичната постапка, Македонска книга, Скопје, 1981, стр. 195.
- Roxin, dr. Claus, Strafverfahrensrecht, 22 Auflage, München, 1991.
- Марина, др. Панта; Матовски, др. Никола, Кривична постапка, книга прва, Савремена администрација, Београд, 1972, стр. 288.
- Матовски, др. Никола, Притворот и начинот на неговото регулирање, Годишник на Правниот факултет во Скопје, том. XXXVIII, 1996/1998, Скопје, стр. 607-624.
- Јовчевски, Јован, Начелото на неповредливост на правото на слободно општење, Безбедност, Скопје, 1995, бр. 2, стр. 293-308.
- Калајциев, мр. Гордан, Новини во Законот за кривичната постапка (Службен весник, бр. 15, април 1997), Македонска ревија за казнено право и криминологију, Скопје, бр. 1, 1998, стр. 73-85.
- Матовски, др. Никола, Првата фаза од реформата на македонското казнено-процесно законодавство, Македонска ревија за казнено право и криминологију, Скопје, 1995, бр. 1-2, стр. 151-166.
- Dimitrijević, dr. Vojin, Опći (međunarodni) standardi ljudskih prava, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, supl. br. 5-6, 1989, str. 599-608.

USTAVNI, MEĐUNARODNI, ZAKONSKI I DRUGI PROPISI:

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Ljudske slobode i prava, Savez udruženja pravnika Jugoslavije, Beograd, 1968, str. 63-77.

Evropska konvencija o zaštiti prava čoveka i osnovnih sloboda, Ljudske slobode i prava, deklaracije i osnovni dokumenti, Savez udruženja pravnika Jugoslavije, Beograd, 1968, str. 180-192.

УСТАВ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, Скопје, 1991.

ИНИЦИЈАТИВА за измена на членот 12 ст 5 од Уставот на Република Македонија, Врховен суд на Република Македонија, 1998, стр. 16.

ЗАКОН ЗА КРИВИЧНАТА ПОСТАПКА, Службен весник на РМ, бр. 15, год. LIII, четврток, 3 април 1997, Скопје, стр. 773-845.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ на Законот за кривичната постапка, Министерство за правда на Република Македонија, стр. 9.

ОДЛУКА за прогласување на Амандманот ИИИ на Уставот на РМ, Службен весник на РМ, бр. 31, год. LIV, Скопје, четврток, 2. јули 1998.

Summary

CRIMINAL PROCEDURE SYSTEM IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

The paper presents the principles of the Criminal Procedure Act of the Republic of Macedonia of 1997. These are: the principle of accusation, the *ex officio* principle, the principle of legality, the principle of the direct hearing of evidence, the principle of orality, the principle of public and contradictory hearings, and in preliminary proceedings the stronger position of the inquisitorial principle and the so-called principle of the seeking of substantive truth. The Act therefore provides for a criminal procedure of a mixed type, similar to other states of the former SFRY. However, differences among them exist, so the paper gives a brief overview of some interesting divergences relating to the possibility of the renewal of criminal proceedings against the accused, the summoning of a suspect to a police station for interview, the arrest, the right to free translation assistance, the search of premises, and the inviolability of postal communication.